

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa

Hanna Montonen

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa

Hanna Montonen
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2019

Hanna Montonen

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa

Vuosi 2019 Sivumäärä 35

Lapsen kaltoinkohtelu on yleistynyt viime vuosien aikana ja päiväkodin katsotaan olevan merkittävässä asemassa lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa. Kaltoinkohtelun eri muotoja ovat psyykinen pahoinpitely, laiminlyönti, fyysinen pahoinpitely ja seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen kaltoinkohtelua on tutkittu paljon, mutta erityisesti päiväkodin näkökulmasta vain vähän.

Opinnäytetyön tavoite oli kuvata, miten päiväkodin henkilökunta tunnistaa lapsen kaltoinkohtelua, millaisia haasteita kaltoinkohtelun tunnistamiseen liittyy ja millaisia toimintatapoja päiväkodin henkilökunnalla on kaltoinkohtelun ilmetessä. Tarkoituksena oli tehdä kaltoinkohtelun tunnistaminen helpommaksi.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistoa kerättiin teemahaastattelun avulla. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kolmea varhaiskasvattajaa Helsingin kaupungin päiväkodista toukokuussa 2018. Haastatteluaineistot analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteita noudattaen.

Kaikki haastateltavat olivat kohdanneet lapsen kaltoinkohtelua työssään. Haastateltavat kokivat tunnistavansa lapsen kaltoinkohtelua suhteellisen hyvin, mutta mainitsivat myös useita tunnistamiseen liittyviä haasteita. Näitä olivat muun muassa epävarmuus ja kokemattomuus, uskalluksen puute sekä vaikeus tunnistaa psyykkistä pahoinpitelyä. Haastateltavat painottivat koulutuksen tärkeyttä.

Päiväkodin työntekijät tarvitsevat lisää koulutusta lapsen kaltoinkohtelun tunnistamiseen. Varsinkin vasta työuransa aloittaneilla lastentarhanopettajilla ja lastenhoitajilla tulisi olla tiedossa kaltoinkohtelun tunnistamiseen tarvittavat toimintatavat.

Asiasanat: päiväkotitoiminta, kaltoinkohtelu, laiminlyönti, tunnistaminen

Hanna Montonen

Identification of maltreatment in the day care center

Year	2019	Pages	35
------	------	-------	----

Child maltreatment has become more common in recent years and day care centers have an important role identifying maltreatment. Different forms of maltreatment are psychological abuse, neglect, physical abuse and sexual abuse. Children's maltreatment has been studied a lot, but especially from the day care center perspective only a little.

This thesis was meant to describe how day care center staff identifies maltreatment, what kind of challenges identifying maltreatment has and what kind of actions day care center staff has, when they identify maltreatment. The object in this thesis was to make it easier to identify maltreatment.

This thesis was executed as a qualitative research and the material was collected through a theme interview. For this thesis, three different day care center employees were interviewed at Helsinki in 2018. The interview material was analysed by using theory directed analysing methods.

All of the interviewees had encountered maltreatment in their work. The interviewees felt that they were well aware of maltreatment, but said that there are many challenges in identifying maltreatment. These challenges were uncertainty, inexperience, lack of courage and difficulties identifying psychological abuse. The interviewees emphasised the importance of training in these situations.

Day care center employees need more training about identifying child maltreatment. Especially kindergarten teachers and children's day care nurses, who are at the beginning of their careers should know the procedure of identifying child maltreatment.

Keywords: day care center, maltreatment, neglect, identification

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Lapsen kaltoinkohtelu	7
2.1	Psyykkinen pahoinpitely	7
2.2	Laiminlyönti.....	8
2.3	Fyysinen pahoinpitely	8
2.4	Seksuaalinen hyväksikäyttö	9
3	Päiväkoti kaltoinkohtelun ehkäisijänä	10
3.1	Kaltoinkohtelun tunnistaminen.....	10
3.2	Kaltoinkohteluun puuttuminen	11
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	13
5	Opinnäytetyön toteutus	14
5.1	Tutkimusmenetelmät.....	14
5.2	Aineiston keruu.....	14
5.3	Aineiston analyysi.....	15
6	Tulokset	17
6.1	Kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa	17
6.2	Kaltoinkohtelun tunnistamisen haasteet.....	19
6.3	Toimintatavat kaltoinkohtelun ilmetessä.....	20
7	Pohdinta.....	21
7.1	Luotettavuus ja eettisyys.....	24
7.2	Jatkokehittäminen	25
	Lähteet	26
	Taulukot	29
	Liitteet.....	30

1 Johdanto

Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä suojeluun. Tästä huolimatta lapsen kaltoinkohtelu perheessä on yleistynyt ja lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana (THL 2018a, 15-16; Rikos- ja pakkokeinotilasto 2018).

Tässä opinnäytetyössä käsitellään lapsen kaltoinkohtelun tunnistamista päiväkodissa. Opinnäytetyössä lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan psyykkistä pahoinpitelyä, laiminlyöntiä, fyysisistä pahoinpitelyä ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Psyykkinen pahoinpitely tarkoittaa esimerkiksi lapsen nöyryyttämistä ja huomiotta jättämistä. Laiminlyönti tarkoittaa lapsen perustarpeiden ja hoidon huolehtimatta jättämistä. Fyysinen pahoinpitely tarkoittaa puolestaan kaltoinkohtelua, joka voi aiheuttaa lapselle mustelmia, murtumia sekä muita fyysisiä jälkiä. Seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa sitä, kun lapsi altistetaan seksuaaliseen tekoon tai kanssakäymiseen.

Kaltoinkohtelu on haitallista lapsen kehitykselle ja se voi aiheuttaa lapselle fyysisiä vammoja, tunne-elämän ja käyttäytymisen vaikeuksia sekä pitkäaikaissairauksia. Nämä saattavat vaikuttaa lapseen pitkäkestoisesti ja pahimmassa tapauksessa aikuisiälle saakka. Tästä syystä kaltoinkohtelun tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on erittäin tärkeää. On tärkeä tunnistaa lapsen kaltoinkohtelun puuttumiseen liittyvät haasteet, jotta niihin voidaan vaikuttaa. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys keskittyy lapsen kaltoinkohtelun tunnistamiseen ja puuttumiseen päiväkodissa. Tämän lisäksi teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään kaltoinkohtelun eri muotoja.

Lapsen kotona tapahtuvan kaltoinkohtelun ilmitulo on vaikeaa. Suurin osa alle kouluikäisistä lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen, jota järjestetään muun muassa päiväkodeissa (THL 2018b, 1). Lastensuojelulain mukaan päiväkotiki on osa ehkäisevää lastensuojelua turvaamalla lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin sekä tukemalla vanhemmuutta. Näin ollen päiväkodilla on merkittävä rooli lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Päiväkodista tehdään lastensuojeluilmoituksia kuitenkin huomattavan vähän verrattuna kouluun sekä sosiaali- ja terveystoimeen (Hiekkavuo 2017, 57).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvailla, miten päiväkodin henkilökunta tunnistaa lapsen kaltoinkohtelua, mitä haasteita siihen liittyy ja mitä toimintatapoja päiväkodilla on käytössä kaltoinkohteluepäilyn ilmetessä. Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen helpommaksi.

2 Lapsen kaltoinkohtelu

Lapsen kaltoinkohtelu on käsitteenä moninainen, joten sen yksiselitteinen määrittäminen on mahdotonta (Inkilä 2015, 16). Maailman terveysjärjestö WHO:n (2006, 7) mukaan lasten kaltoinkohteluun kuuluu kaikki sellaiset fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäyttö, laiminlyönti tai kaupallinen tai muu riisto, joista seuraa todellista tai mahdollista vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta.

Lapsen kaltoinkohtelua käsittelevissä tutkimuksissa käytetään useita eri käsitteitä kuvaamaan samaa kaltoinkohtelun muotoa, mikä aiheuttaa epäyhteneväisyyttä tutkimusten välillä (Inkilä 2015, 16). Tässä opinnäytetyössä lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan suoraa kaltoinkohtelua, johon kuuluvat psyykinen pahoinpitely, laiminlyönti, fyysinen pahoinpitely sekä seksuaalinen hyväksikäyttö. Tämä jaottelu on valittu siksi, koska se on muun muassa Paavilaisen (1998, 36-38) sekä Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen käyttämä. Lapsen kaltoinkohtelua käsitellään kokonaisuutena, sillä usein lapsi joutuu kokemaan samanaikaisesti useampaa eri kaltoinkohtelun muotoa. Näin ollen kaltoinkohtelun eri muodot eivät poissulje toisiaan.

2.1 Psyykinen pahoinpitely

Psyykinen pahoinpitely on kaltoinkohtelua, joka saa lapsen tuntemaan itsensä arvottomaksi, huonoksi ihmiseksi ja ei-rakastetuksi. Se voi tulla esille nöyryyttämisenä, pelotteluna, naurunalaiseksi tekemisenä ja vähättelynä. Vanhempien käsitys lapsesta on negatiivinen ja väärä, mikä saa lapsen tuntemaan itsensä näkymättömäksi perheensä sisällä. (Paavilainen & Pösö 2003, 14; Söderholm & Politi 2012, 80-81.) Vanhempien erotilanteissa lasta saatetaan kaltoin kohdella kääntämällä lapsi väkisin toista vanhempaa vastaan, milloin lasta käytetään valtana ja välikappaleena. Tilanteissa lapsi ei ymmärrä, mitä hänen ympärillään tapahtuu ja hän toimii vastoin omaa ymmärrystään ja tahtoaan. (Räsänen & Moilanen 2004, 91.)

Psyykkistä pahoinpitelyä esiintyy yleensä muiden kaltoinkohtelun muotojen kanssa samanaikaisesti, mutta sitä voi tietyissä tapauksissa tapahtua myös yksinään. Yksinään tapahtuessaan psyykkistä pahoinpitelyä on erittäin vaikea huomata ulkoapäin, koska sen aiheuttamat seuraukset lapsessa eivät ole ulkoisesti nähtävillä. Psyykinen pahoinpitely voi vaikeuttaa lapsen persoonallisuuden kehitystä sekä normaalien tunne-elämätaitojen muokkaantumista. Psyykkisesti pahoinpidelty lapsi saattaa olla vanhempiensa kanssa ainoastaan negatiivisessa vuorovaikutuksessa, mikä vaikeuttaa lapsen omien vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Lapsi saattaa kokea vaikeaksi näyttää ja jakaa omia tunteitaan muille, kuten iloa, surua ja rakkautta. Sen lisäksi lapsi ei välttämättä osaa hakea lohdutusta suruunsa tai osaa ottaa sitä vastaan. (Paavilainen & Pösö 2003, 14; Söderholm & Politi 2012, 80-81.) Lapsen naurunalaiseksi tekeminen ja mitätöinti voi sen sijaan vaikuttaa pitkäkestoisesti lapsen itsetunnon kehittymiseen (Räsänen & Moilanen 2004, 91). Päiväkodissa psyykinen pahoinpitely voi näkyä siten, että lapsi on

alakuloinen ja hakee todella paljon kontaktia päiväkotiryhmänsä aikuisiin. Kontakti saattaa olla takertuvaa, jatkuvaa ja ylenmääräistä. Toisaalta lapsi saattaa olla myös todella vetäytyvä ja pitäytyä vain omissa oloissaan. (Söderholm & Politi 2012, 88-89.)

2.2 Laiminlyönti

Laiminlyönti on toimintaa, jossa lapsen perustarpeista ja hoidosta ei huolehdita fyysisesti ja/tai emotionaalisesti. Perustarpeisiin kuuluu muun muassa rakkaus, kunnioitus, hyväksyntä ja arvostus sekä turvallisuus ja suojelu. Näihin liittyy myös lapsen puhdas vaatetus, terveydenhuolto ja mahdollisuus koulutukseen sekä virikkeisiin. Laiminlyönnin on arvioitu olevan pitkäkestoisena lapselle yhtä haitallista kuin esimerkiksi fyysinen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö. (Söderholm & Politi 2012, 79.) Laiminlyönnin on myös tutkittu olevan kaltoinkohtelun eri muodoista yleisin ja tavallisimmin käytetty (Söderholm & Politi 2012, 77).

Laiminlyönnin aiheuttamat oireet lapsessa ovat vaikeasti huomattavia ja ne voivat olla laiminlyönnin tavasta sekä syistä riippuen hyvinkin erilaiset. Myös laiminlyönnin kesto sekä se, kokeeko lapsi laiminlyönnin lisäksi jotain muuta kaltoinkohtelua, on oireiden kannalta merkittävää. Laiminlyönnin seuraukset lapsessa tulevat näkyville yleensä vasta siinä vaiheessa, kun laiminlyönti on jatkuvaa ja se on kestänyt pitkän aikaa. Lapsen oma resilienssi eli pärjäävyys vaikuttaa siihen, miten lapsi kokee laiminlyönnin ja selviää siitä. Resilienssi on ikään kuin vastustuskyky, joka auttaa lasta selviytymään vaikeissa ja ahdistavissa tilanteissa. Alle kouluikäisillä lapsilla laiminlyönti voi aiheuttaa useita lääkärikäyntejä esimerkiksi jatkuvien infektioiden tai vaippaihottuman takia. Lapsen vuorovaikutustaidot saattavat olla ikätasoon nähden heikot ja tästä syystä lapsen sosiaaliset suhteet saattavat epäonnistua. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

Laiminlyöty lapsi ei välttämättä itse tiedosta laiminlyönnin ongelmaa ja tästä syystä laiminlyönti tulee harvoin lapsen kautta ulkopuolisen tietoon. Laiminlyönti jää helposti vain perheen sisäiseksi asiaksi, koska sen aiheuttamien oireiden huomaaminen ulkoapäin on vaikeaa. Laiminlyöntiä tapahtuu erityisesti sellaisten vanhempien tekemänä, jotka ovat masentuneita tai päihderiippuvaisia. Näissä tilanteissa vanhempien oma jaksaminen on koetuksella ja se voi näkyä kasvatuksessa välinpitämättömyytenä ja lapsen huomiotta jättämisinä. (Räsänen & Moilanen 2004, 92.)

2.3 Fyysinen pahoinpitely

Fyysinen pahoinpitely tarkoittaa toimintaa, joka aiheuttaa lapselle kipua sekä tilapäistä tai pysyvää vammaa. Fyysiseen pahoinpitelyyn kuuluvat muun muassa lyöminen ja potkiminen sekä kuritusväkivalta, kuten luunappien antaminen ja tukistaminen. (Paavilainen & Pösö 2003, 14; Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 99-100.)

Lapselle jää usein jälkiä ja vammoja fyysisen pahoinpitelyn seurauksena. Ne voivat olla lieviä ja nopeasti parantuvia tai pysyviä ja ikuista haittaa aiheuttavia. Jälkiä voi olla hankala erottaa normaaleista leikki-ikäisen aiheuttamista jäljistä, mutta kaltoinkohtelun jäljet ovat usein erikäisiä ja selitykset niiden synnylle ovat epämääräisiä ja epäuskottavia. Huolestuttavia ovat useat mustelmat, jotka sijaitsevat lähekkäin ja pahoinpitelymustelmille tyypillisillä alueilla, kuten päänseudulla, pakaroissa ja reisien takaosassa. Mustelmien lisäksi fyysisesti pahoinpidellyssä lapsessa voi esiintyä palovammoja sekä murtumia. (Räsänen & Moilanen 2004, 90-91; Tupola, Kivitiie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 100-103.) Fyysisen pahoinpitelyn seurauksena lapsi oppii, että väkivallan käyttö on hyväksyttävä tapa näyttää ja käsitellä tunteita. Lapsella ei riitä halua tai kärsivällisyyttä vaikeiden tilanteiden ratkaisemiseen keskustelemalla, vaan hän saattaa käyttää selviytymiskeinonaan hyökkäystä tai tilanteesta pois vetäytymistä. Tällöin lapselle voi aiheutua ongelmia ikätovereidensa kanssa. (Kauppi 2012, 127.)

Kuritusväkivalta on yhtenä osana lapsen fyysistä pahoinpitelyä ja siihen kuuluu toiminta, jossa vanhempi rankaisee tai yrittää väkisin ohjailla lapsen toimintaa tuottamalla hänelle kipua tai epämiellyttävää oloa ilman jälkeensä näkyvää fyysistä vammaa. Kuritusväkivalta ei yleensä ole tarkoituksenmukaista ja suunniteltua, eivätkä sitä käyttäessään vanhemmat välttämättä ymmärrä sen olevan väkivaltaa. Kuritusväkivaltaan kuuluvat esimerkiksi pakkosyöttäminen, tönnöttäminen sekä lapsen tarpeeton ja turhan kova kiinnipitäminen. (Tupola, Kivitiie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 100.)

2.4 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa seksuaalista tekoa, joka kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen tai, jos kyse on perheen sisäisestä tilanteesta, alle 18-vuotiaaseen lapseen. Se on kaltoinkohtelua, jota lapsi ei ikä- ja kehitystasonsa vuoksi ymmärrä, ja josta lapsi ei osaa kieltäytyä ja johon lapsi ei osaa antaa suostumustaan. Seksuaalinen teko voi olla tirkistelyä, sopimatonta koskettelua, epäsopivan kuvamateriaalin näyttämistä sekä yhdyntään pakottamista. Näiden lisäksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön kuuluvat myös lapsen kuvien tai muun aineiston käyttäminen pornografisessa materiaalissa sekä prostituutio. (Joki-Erkkilä, Jaarto & Sumia 2012, 132; Taskinen 2003, 24-25.)

Mitä nuorempi ja kehittymättömämpi lapsi on, sitä suuremmat henkiset ja fyysiset vaikutukset hyväksikäytöllä yleisimmin on lapseen. Pieni lapsi joutuu seksuaalisessa toiminnassa kohtaamaan asioita ja tekoja, joille hän ei ole vielä fyysisesti eikä henkisesti valmis (Taskinen 2003, 15). Hyväksikäytön vaikutukset riippuvat vahvasti siitä, kuka hyväksikäyttäjä on, minkälainen suhde lapsella on hyväksikäyttäjään ja kuinka kauan hyväksikäyttö on jatkunut. Erittäin vahingollista on se, jos lasta on hyväksikäyttänyt ihminen, joka on ollut lapselle turvallinen ja luotettava aikuinen, kuten esimerkiksi oma vanhempi, tai jos hyväksikäyttäjiä on ollut useita. Perheen sisäiseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyy suuresti salailu, nöyryyttäminen ja perheen sisäisten roolien ristiriidat. Vahingollista on myös se, jos hyväksikäyttöön liittyy

väkivallan käyttöä. (Jori-Erkkilä, Jaarto & Suomia 2012, 150; Taskinen 2003, 25-26.) Hyväksikäytön jälkeen lapsella saattaa esiintyä traumaperäistä stressihäiriötä, masentuneisuutta ja itsetuhoisuutta, epätietoisuutta ja epävarmuutta, sosiaalista eristäytymistä, syyllisyyttä sekä lapsen ikä- ja kehitystasoon nähden epäasiallista seksuaalista käytöstä. Seksuaalisen hyväksikäytön oireet saattavat näkyä lapsessa vasta aikuisiällä, joten sen tunnistaminen on hankalaa. (Räsänen & Moilanen 2004, 96-97.)

3 Päiväkoti kaltoinkohtelun ehkäisijänä

Päiväkoti tekee ehkäisevää lastensuojelua turvaamalla lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukemalla vanhemmuutta (Lastensuojelulaki 2007/417, §3a). Alle kouluikäinen lapsi viettää suuren osan arjestaan päiväkodissa, joten päiväkotitoiminta on suuressa roolissa, kun mietitään lapsen kaltoinkohtelun tunnistamista. Yli puolet alle kouluikäisistä lapsista (THL 2018b, 4) on kokopäivähoidossa, mikä tarkoittaa sitä, että lapsi on yhtäjaksoisesti päiväkodissa yli viisi tuntia ja enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa (Asetus lasten päivähoidosta 1973/239, §4). Täten varhaiskasvattajat näkevät säännöllisesti lapsia arkipäivän tilanteissa ja toiminnoissa. (Bardy & Heino 2014, 33-34; Viitasaari 2003, 107.)

3.1 Kaltoinkohtelun tunnistaminen

Kaltoinkohdeksi tullut lapsi ei usein itse hae apua tilanteeseensa, joten ympärillä olevien aikuisten tulee huomata asia, jotta siihen voidaan puuttua. Lapsi saattaa ajatella kaltoinkohtelun kuuluvan normaaliin elämään tai hän häpeää asiaa, eikä tämän vuoksi uskalla pyytää apua. Tässä vaiheessa lapsen elämässä olevat perheen ulkopuoliset aikuiset ovat tärkeässä roolissa. Päiväkodissa työskentelevät tuntevat lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvat muutokset sekä kaltoinkohtelun mahdolliset vaikutukset. (Paavilainen & Pösö 2003, 75-76.) Koulutus ja tieto aiheesta, niin lapsen kehityksestä kuin kaltoinkohtelun mahdollisuudesta, auttavat merkittävästi kaltoinkohtelun tunnistamista. Vaikka kaikilla päiväkodissa työskentelevillä on jonkinlainen tieto aiheesta, voi kaltoinkohtelu tuntua kaukaiselta asialta, jota ei ajatella ja osata epäillä. Jos kaltoinkohtelun ongelmaa ei tunnisteta, on sitä myös äärimmäisen vaikea huomata. (Paavilainen & Pösö 2003, 77; Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17.)

Vaikka päiväkodin työntekijä olisi tietoinen kaltoinkohtelun mahdollisuudesta ja merkeistä, ei se silti tarkoita, että hän tunnistaa kaltoinkohtelua. Epävarmuus ja epäilyn heikkous vaikuttavat suuresti siihen, ettei kaltoinkohtelua tunnisteta. Työntekijällä saattaa olla epäily, että jokin ei ole lapsen kohdalla kunnossa, mutta epävarmuus ja kokemuksen puute tekevät sen, että tilanne sivuutetaan eikä siihen puututa. (Humppi & Ellonen 2010, 69, Nelimarkka 2018, 7.) Humppi ja Ellonen (2010, 67) toteavat tutkimuksessaan, että väkivalta on muuttunut vaikeasti tunnistettavaksi ja vaikeutta lisää myös se, että kaltoinkohtelun oireet ovat erilaisia joka lapsessa. Varsinkin lapsen laiminlyönnin ja psyykkisen pahoinpitelyn kohdalla lapsessa

näkyvät oireet ja seuraukset eivät ole niin selkeitä ja ulospäin näkyviä, joten tunnistaminen ja asiaan puuttuminen saattaa viivästyä.

Epävarmuutta aiheuttaa myös se, ettei päiväkodin työntekijä tiedä, onko lapsen käytös, puheet tai fyysiset vammat normaalia vai jotain, mistä pitäisi huolestua. Varsinkin 1-3-vuotialle lapsille tulee paljon mustelmia kävelemään opeteltaessa ja jotkut lapsista ovat vauhdikkaampia ja siitä johtuen tapaturma-alttiimpia kuin toiset. Tärkeää on tunnistaa normaali kehitys ja erottaa siitä merkit kaltoinkohtelusta. (Paavilainen & Pösö 2003, 77-78; Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17-18.) Monilla päiväkodeilla on käytössään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Huolen vyöhykkeistö, jonka tarkoituksena on helpottaa huolen arvioimista, selvittää omia auttamismahdollisuuksiaan tilanteessa sekä selvittää lisäresurssien tarvetta. Huolen vyöhykkeistö on suunniteltu juuri sellaisiin tilanteisiin, joissa työntekijällä on huoli lapsesta, mutta epävarmuus siitä, täytyykö asialle tehdä jotain ja jos täytyy niin mitä. (Eriksson & Arnkil 2012, 25-26.)

Kun kielellinen kehitys on kehittynyt, saattaa päiväkotikäinen lapsi omalla mielikuvituksellaan värittää kertomuksiaan kotielämästä ja näin ollen aiheuttaa huolta päiväkodin henkilökunnalle. Lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisen yhtenä haasteena on se, ettei voi olla varma, onko lapsen kertoma totta vai ei. Kun päiväkodin ja vanhempien välinen vuorovaikutussuhde on hyvä ja luotettava, voi nämä lapsen kertomukset ottaa vanhempien kanssa rohkeasti puheeksi. Näin myös vanhemmilla on enemmän rohkeutta kertoa kotona tapahtuneista vahingoista ja tapaturmista ilman, että leimautuu saman tien huonoksi vanhemmaksi. (Viitasaari 2003, 107-108.)

3.2 Kaltoinkohteluun puuttuminen

Suomessa monilla lastensuojelulain (2007/417, §25) nimeämällä henkilöillä, kuten esimerkiksi päivähoiton työntekijöillä, on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, kun herää huoli lapsesta. Silti päiväkodeista tehdään huomattavan vähän lastensuojeluilmoituksia. Esimerkiksi vuonna 2016 Helsingissä tehtiin päivähoiton toimesta 380 lastensuojeluilmoitusta, sen sijaan koulun tekemänä 1 672 lastensuojeluilmoitusta. (Hiekkavuo 2017, 57.) Syitä tähän voi olla useita, esimerkiksi se, että työntekijä saattaa olla tietämätön ilmoitusvelvollisuudestaan tai epävarma siitä, miten ilmoitus tehdään, kenelle se tehdään ja mitä se aiheuttaa niin lapselle kuin hänen vanhemmilleen (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17).

Päiväkodin työntekijät ovat päivittäin tekemisissä lasten vanhempien kanssa. Tapaamiset tapahtuvat tuonti- ja hakutilanteissa, jonka lisäksi on säännöllisin väliajoin vanhempainiltoja, juhlia sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluja. Lasten vanhemmat ovat päiväkodin henkilökunnalle hyvin tuttuja, mitä voidaan pitää kaltoinkohtelua epäiltäessä niin positiivisena kuin negatiivisena tekijänä. (Paavilainen & Pösö 2003, 75-76.) Kaltoinkohtelua epäiltä-

essä päiväkodin työntekijä saattaa tuntea olonsa epämukavaksi puuttuessaan tuntemansa lapsen perhe-elämään ja pelätä, että hän menettää luodun suhteen lapseen sekä tämän perheeseen. Toisaalta työntekijä saattaa kokea aiheesta puhumisen perheen kanssa helpoksi, koska hän on tuntenut lapsen ja tämän perheen koko päiväkodissa oloajan. (Paavilainen & Pösö 2003, 77; Söderholm & Kivitiie-Kallio 2012, 17.)

Joissakin tilanteissa lapsi voi itse kertoa kokemastaan kaltoinkohtelusta. Tämä tapahtuu varsinkin 2,5-4-vuotiailla lapsilla, jotka eivät vielä kehitystasonsa takia ymmärrä hävetä tapahtumaa tai syyllistää itseään, mutta jotka osaavat ikänsä perusteella kertoa tapahtumista. Lapsen kertominen ei monissa tilanteissa tarkoita suoraa kaltoinkohtelusta puhumista, vaan tieto kaltoinkohtelusta saattaa tulla esille esimerkiksi piirroksissa, leikeissä, eleillä sekä vahingossa. (Eskonen 2005, 38-39; Taskinen 2003, 50-51.) Lapsi voi leikeissään tai piirustuksissaan toistaa kotona tapahtuneita kaltoinkohtelutilanteita, kuten fyysistä pahoinpitelyä tai seksuaalista hyväksikäyttöä, tai vahingossa sanoa asiasta toiselle lapselle tai päiväkodin työntekijälle. Päiväkodin työntekijöiden on tärkeä havainnoida lasten leikkejä ja olla läsnä vuorovaikutustilanteissa lasten kanssa sekä suhtautua vakavasti lapsen kertomaan. (Taskinen 2003, 50-51.)

Vaikka työntekijä on varma kaltoinkohtelusta ja omasta huolestaan, saattaa hän silti olla puuttumatta asiaan. Emotionaalinen kieltäminen on tilanne, jossa työntekijä torjuu huolenaiheen mielestään eikä hyväksy mahdollista kaltoinkohtelua. Emotionaalista kieltämistä tapahtuu varsinkin perheissä, joissa kaltoinkohtelua esiintyy, mutta myös lasten kanssa työskentelevien työntekijöiden kohdalla. Työntekijä voi selittää näkemäänsä kaltoinkohtelua itselleen perheen tilapäisinä ja ohimenevinä vaikeuksina, jolloin hän ei näe tarvetta puuttua asiaan vielä siinä vaiheessa. Tilanteeseen puuttuminen saattaa kieltämisen takia lykkääntyä paljonkin tai jäädä kokonaan tekemättä. Päiväkodin työntekijöiltä vaaditaan taitoa puuttua tilanteeseen, vaikka tilanne olisi vaikea ja vaikka sitä olisi vaikea itse ymmärtää. (Paavilainen & Pösö 2003, 77-78; Söderholm & Kivitiie-Kallio 2012, 17-18.)

Vaikka epäily kaltoinkohtelusta olisi selkeä ja huoli todellinen, saattaa asiaan puuttuminen viivästyä tai jäädä kokonaan tekemättä, jos päiväkodin työntekijä ei tiedä mitä lastensuojeluilmoituksen jälkeen tapahtuu. Humppi ja Ellonen (2010, 72) ovat tutkimuksessaan todenneet, että sosiaalityöntekijöillä tulee vastaan tilanteita, joissa päiväkodin ja koulun työntekijät eivät tunne lastensuojelun sisältöä. Saatetaan ajatella, että lastensuojeluilmoitus päättyy lähes aina huostaanottoon tai muuhun äärimmäiseen toimenpiteeseen. Tämä ajatusmalli lykkää kaltoinkohteluun puuttumista ja aiheuttaa sen, että vakavaankin kaltoinkohteluun saateen puuttua vain päiväkodin sisällä, eikä asia tule koskaan viranomaisten tietoon.

Kaltoinkohteluun puuttuminen pitäisi tapahtua niin, että päiväkodin työntekijä ottaa huolensa puheeksi lapsen ja vanhemman kanssa. Tämän jälkeen tapahtuvat toimenpiteet riippuvat siitä, kuinka varmasta kaltoinkohtelusta on kyse, kuinka kiireellinen ja vakava tilanne on ja

mitä huolen puheeksi ottaminen vanhemman kanssa sai aikaan. Huolesta on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan hyvä puhua lapsen ja vanhemman kanssa etukäteen (ellei tilanne ole todella akuutti), jotta luottamuksellinen vuorovaikutussuhde säilyy tilanteen aikana ja sen jälkeen. Tilanteesta on myös hyvä puhua, jotta saadaan mahdolliset väärinymmärrykset korjattua. (Inkilä 2015, 21-22.) Ennen huolen puheeksi ottamista päiväkotiryhmän työntekijän kannattaa ottaa asia puheeksi myös ryhmän muiden kasvattajien kanssa. Toisten aikuisten havainnot ja näkökulmat voivat tehdä huolen aiheesta varmemman. Myös päiväkodin johtajalle kannattaa kertoa tilanteesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja monissa päiväkodeissa päiväkodin johtaja on se, joka tekee lastensuojeluilmoitukset. (Viitasaari 2003, 114.)

Kun huoli lapsesta varmistuu, tulee siihen reagoida tekemällä lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 417/2007, §25). Ilmoitusvelvollisuuden nimeämät henkilöt voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen myös suoraan poliisille, kun epäillään lapsen pahoinpitelyä tai seksuaalirikosta (Lastensuojelulaki 417/2007, §25). Lastensuojeluilmoituksen perusteena ei tarvitse olla muuta kuin huoli lapsesta ja tarve selvittää lastensuojelun tarve. Virallisen päätöksen lastensuojelun tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä, joten päiväkodin työntekijällä ei tule olla varmaa tietoa ja näyttöä kaltoinkohtelusta. Kaltoinkohtelu epäilyihin puuttuminen vasta, kun tilanne on jatkunut pitkään ja vaikuttanut lapseen tarkoittaa sitä, että lapselle on suurella todennäköisyydellä aiheutunut elinikäisiä haittoja kokemastaan kaltoinkohtelusta. (Humppi & Ellonen 2010, 70.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tässä opinnäytetyössä on tavoitteena kuvailla, miten päiväkodin henkilökunta tunnistaa lapsen kaltoinkohtelua, millaisia haasteita siihen liittyy ja millaisia toimintatapoja päiväkodilla on käytössään kaltoinkohtelun ilmetessä. Tarkoituksena on tehdä lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa helpommaksi.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten päiväkodin henkilökunta tunnistaa lapsen kaltoinkohtelua?
2. Millaisia haasteita lapsen kaltoinkohtelun tunnistamiseen liittyy?
3. Millaisia toimintatapoja päiväkodin henkilökunnalla on kaltoinkohtelun ilmetessä?

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus kuvaa ihmisten kokemuksia, jotka ovat subjektiivisia ilmiöitä eivätkä esimerkiksi mitattavia arvoja ja lukuja. Tässä opinnäytetyössä subjektiivisia ilmiöitä ovat päiväkodin työntekijöiden kokemukset lapsen kaltoinkohtelusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Tuomi & Sarajärvi 2013, 85-86.) Kvalitatiivinen tutkimus korostaa tutkijakeskeisyyttä, koska tutkija on suuressa roolissa tutkimuksen tekijänä. Tämä opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, koska opinnäytetyössä etsittiin päiväkodin työntekijöiden kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Kvalitatiivinen tutkimus mahdollisti sen, että opinnäytetyö voitiin tehdä olemalla suoraan yhteydessä tutkittaviin eli päiväkodin työntekijöihin. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, 82.)

5.2 Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla, joka sopii hyvin laadulliseen tutkimukseen. Teemahaastattelussa kysymysten aihe sekä teema ovat etukäteen selvillä ja kysymykset kulkevat näiden ympärillä. Haastattelun etuna on se, että haastattelija voi kysyä tarkentavia kysymyksiä ja näin ollen saada selkeitä ja jälkepäin ymmärrettäviä vastauksia. Haastattelu mahdollistaa myös tietojen syventämisen tarkentavilla kysymyksillä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34-35.) Teemahaastattelu on niin kuin haastattelut yleensäkin vapaamuotoinen tilanne haastattelijan ja haastateltavan välillä. Teemahaastattelu on keskustelua tietystä teemasta ja haastattelijan tehtävänä on pitää keskustelu teeman mukaisena tekemänsä kysymysrunгон avulla. Haastattelu kulkee kuitenkin usein omalla painollaan valitun teeman ja aiheen ympärillä, joten liian tiukan kysymysrunгон ja aikatalutuksen laatiminen ei ole kannattavaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47; Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.)

Haastateltavien löytäminen oli haastavaa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan opinnäytetyötä varten oli tarkoitus haastatella viittä päiväkodin työntekijää. Haastattelukutsuja laitettiin useisiin kymmeneen päiväkoteihin saamatta myöntävää vastausta. Tästä johtuen tutkimusaineisto jäi odotettua pienemmäksi. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kolmea Helsingin kaupungin päiväkodin työntekijää toukokuussa 2018. Haastattelut suoritettiin päiväkodin tiloissa ja kukin haastattelu kesti keskimäärin 45 minuuttia. Kaikki haastateltavat olivat etukäteen tietoisia opinnäytetyön aiheesta ja he olivat työssään kohdanneet lapsen kaltoinkohtelua ja/tai heillä oli työuransa aikana ollut tilanteita, joissa he olivat epäilleet lapsen kaltoinkohtelua. Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä hyvä juuri sen takia, että haastattelija voi valita haastateltavakseen ihmisiä, joilla on kokemusta haastattelun ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 74). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että mukana olevat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä, ja että se on heille entuudestaan tuttua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Tuomi & Sarajärvi 2013, 85-86.) Haastateltaviksi valikoituneet olivat päiväkodissa

työskenteleviä ja koulutukseltaan joko lastentarhanopettajia, lastenhoitajia tai erityislastentarhanopettajia. Tässä tutkimuksessa ei rajattu haastateltavia vain lastentarhanopettajiin, koska yhtä lailla lastenhoitajilla on mahdollisuus tunnistaa lapsen kaltoinkohtelua.

Haastattelut suoritettiin teemahaastattelurungon avulla (Liite 4), jonka sisältöä ohjasi opin-
näytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset. Haastattelussa esitettiin viisi haastattelukysymystä, joiden lisäksi tarvittaessa esitettiin tarkentavia kysymyksiä. Haastattelut nauhoitettiin jokaisen haastateltavan luvalla. Jokaiselle haastateltavalle oli etukäteen annettu haastattelurunko, joten he olivat valmiiksi tutustuneet aiheeseen.

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi, joka on yksi laadullisen sisällönanalyysin muodoista. Teoriaohjaava sisällönanalyysi ei pohjautu suoraan teoriaan, mutta teoria ja jo tiedetty tieto ohjaa analyysin tekoa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91-92.)

Tässä opinnäytetyössä on kolme pääteemaa eli tutkimuskysymykset, joita on haluttu kartoittaa. Haastatteluaineistoa on analysoitu näihin tutkimuskysymyksiin perustuen ja tehty kolme erillistä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Ennen haastatteluaineiston analyysia nauhoitettu aineisto litteroitiin kirjoittamalla sen sisältö sanatarkasti Word-tiedostomuotoon. Aineistoa kertyi kolmesta haastattelusta yhteensä 19 litteroitua sivua 1,5 rivivälillä. Litteroitu aineisto käytiin läpi useaan kertaan ja siitä korostettiin yliviivaustussin avulla tutkimuskysymyksiin vastaavat kohdat, eli alkuperäisilmaisut. Kullakin kolmesta tutkimuskysymyksestä oli oma värinsä. Tässä vaiheessa tutkimusaineistosta jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle kuuluvat asiat pois, jolloin tutkimusaineisto lyheni huomattavasti ja oli helpommin hallittavissa. Alkuperäisilmaisut siirrettiin Excel-tilukoon, joka helpotti tutkimusaineiston hallintaa. Tässä vaiheessa alkuperäisilmaisujen perässä oli jokaisen haastateltavan oma tunnistekoodi, joka helpotti alkuperäisilmaisun paikantamista jälkeenpäin. Myöhemmässä vaiheessa nämä tunnistekoodit poistettiin, jotta haastateltavien vastauksia ei voi yhdistää toisiinsa ja anonymiteetti säilyy. Alkuperäisilmausten yhteydessä käytettiin kolmea pistettä, joka merkitsi sanojen poisjättämistä alkuperäisilmaisussa. Nämä sanat olivat tutkimuksen kannalta epäoleellista tietoa. Alkuperäisilmaisujen taulukoinnin jälkeen aloitettiin tutkimusaineiston taulukointi. Excel-tilukoon tehtiin oma sarake alkuperäisilmaisuille, pelkistyksille, alaluokille ja pääluokille. Pelkistämisen avulla alkuperäisilmaisut tiivistettiin (Taulukko 1), joka helpotti myöhemmin niiden yhdistämistä alaluokkaan ja pääluokkaan.

Alkuperäisilmaisut	Pelkistykset
"Lapsi tulee jatkuvasti likaisista vaatteista, haisee ulosteille tai virtsalle."	Lapsella likaiset vaatteet.
" Sit henkisesti on tällaista, että koko ajan syyllistetään lapsia... täällä päiväkodissa kuultiin, että miksi oot taas kipeä, mä en pääse töihin."	Vanhempi syyllistää lasta.

Taulukko 1: Esimerkki pelkistämisestä

Pelkistystä tehdessä tutkimusaineistosta alkoi löytyä samankaltaisia vastauksia, jotka yhdistyivät ja tiivistyivät edelleen alaluokiksi (Taulukko 2). Alaluokissa tuli esille teoriasta jo esiintulleita ja jo entuudestaan tiedettyjä teemoja, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria ei ohjaa niin voimakkaasti sisällönanalyysia kuin teorialähtöisessä sisällönanalyysissä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tutkimusaineistosta tunnistetaan teoreettisen viitekehyksen käsitteitä ja niitä käytetään analyysivaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 131-133.)

Pelkistykset	Alaluokat
Lapsella likaiset vaatteet.	Lapsen ulkoinen olemus
Vanhempi syyllistää lasta.	Puutteellinen vuorovaikutus

Taulukko 2: Esimerkki alaluokan muodostumisesta

Viimeisessä sisällönanalyysin vaiheessa alaluokat yhdistettiin pääluokiksi (Taulukko 3), jotka tiivistivät tutkimusaineistoa edelleen ja alkoivat vastata tutkimuskysymyksiin. Pääluokkia syntyi kolmesta eri sisällönanalyysistä yhteensä kuusi, eli kaksi jokaisesta tutkimuskysymyksen sisällönanalyysistä. Pääluokat olivat etukäteen mietittyjä, niin kuin teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä yleensä on. Pääluokkien teemat tulivat esille teoriassa ja alaluokat yhdistettiin niihin väkisin. Tämä ei ollut kuitenkaan haastavaa, sillä haastattelussa esiintulleet teemat vastasivat todella hyvin aiempaa teoriaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-110.)

Alaluokat	Pääluokat
Lapsen ulkoinen olemus	Lapseen liittyvät tunnusmerkit
Puutteellinen vuorovaikutus	Vanhempiin liittyvät tunnusmerkit

Taulukko 3: Esimerkki pääluokan muodostumisesta

6 Tulokset

Tutkimustuloksia tarkastellaan kolmessa eri kategoriassa, jotka määräytyivät tutkimuskysymysten mukaan.

Nämä kategoriat ovat 1) Kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa 2) Kaltoinkohtelun tunnistamisen haasteet ja 3) Päiväkodin toimintatavat kaltoinkohtelun ilmetessä.

6.1 Kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa

Tässä kappaleessa käydään läpi, millaista lapsen kohdistuvaa kaltoinkohtelua haastateltavat ovat kohdanneet ja millä tavalla kaltoinkohtelu on ilmennyt lapsessa.

Jokainen haastateltava oli työssään tunnistanut kaltoinkohtelun merkkejä lapsessa tai epäillyt lapsen kaltoinkohtelua useamman tai vähintään yhden kerran. Haastateltavien mukaan kaltoinkohtelu tulee useimmiten ilmi lapsen liittyvien havaintojen perusteella, mutta joskus kaltoinkohtelu ilmenee myös vanhempien käytöksen perusteella. Haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että kaltoinkohtelun tunnistaminen on helpointa silloin, kun kaltoinkohtelu aiheuttaa lapsessa näkyviä jälkiä. Näkyviksi jäljiksi mainittiin muun muassa fyysisen pahoinpitelyn jättämät jäljet, kuten mustelmat, ruhjeet ja kuhmut sekä laiminlyönnin aiheuttamat merkit, kuten vaatteiden jatkuva likaisuus ja liian vähäiset vaatteet.

H1 "Ehkä ne näkyvimmat mihin kiinnittää huomioo, et jos lapsi on selvästi hoitamaton tai jos näkyy fyysisii merkkei. Ne on semmosii helppoja tunnistemerkkejä, mist voi nappaa kiinni, et hei mitä sulle on käyny, miks sulla on mustelma naamassa tai miks sulla on tollanen jälki kädessä."

H2 "Pienii juttuja mut kuitenkin mun mielest kertoo vähän, et on liian vähän vaatteita, jos talvella ollaan ulkona paljon. Vaikka koko ajan muistutetaan, et säänmukaset vaatteet."

Jos kaltoinkohtelu tuli ilmi vanhempien käytöksen perusteella, se saattoi liittyä siihen, että vanhempi yrittää humalassa hakea lastaan päiväkodista tai siihen, että vanhempi käyttäytyy tuonti- ja hakutilanteissa välinpitämättömästi, alistavasti tai nöyryyttävästi lastaan kohtaan. Kaksi haastateltavista kertoi tilanteista, joissa vanhempi on tuonti- tai hakutilanteissa nöyryyttänyt ja haukkunut omaa lastaan.

H2 "Mut koko ajan sitten sanoi lapsille juttuja, jotka sitten nolaa hänen omatuntoaan. Sä et pysty tehdä mitään, sä oot hyödytöntä tai sen tyyppistä kommenttia ollaan kuultu päiväkodissa."

Kaltoinkohtelua osattiin epäillä, jos lapsi muuttaa hänelle tyypillistä käyttäytymistään ilman näkyvää syytä. Tässä tilanteessa pidettiin tärkeänä sitä, että tunnetaan hyvin lapsiryhmän lapset, jotta voidaan nähdä muutokset heidän käyttäytymisessään. Lapsen yhtäkkiä alkava jatkuva itkuisuus, vaikeus rauhoittua, vetäytyminen, levottomuus, useat pelkotilat ja painajaiset koettiin psyykkisen pahoinpitelyn mahdollisina merkkeinä.

H1 "Käytös- ja käyttäytymismalleissa sellasia muutoksia. Kun lapsi selvästi muuttaa jostain hänelle tyypillistä käyttäytymismallia."

H1 "... jos lapsi hirveesti pitää läheisyydestä, haluaa käydä sylissä ja halaamassa ja olla pajattavana ja sit ihan yhtäkkisesti se tilanne muuttuu. Ja sä et tavallaan löydä siihen mitään sellasta kasvuun liittyvää syytä, nii sillon yleensä alkaa hälytyskellot soimaan, et miks ihmeessä nyt tää lapsi muuttaa käytöst näin niinku yhtäkkisesti ja tavallaan jyrkästi."

Päiväkodissa kaltoinkohtelun oireilu saattaa tulla esille lapsen puheissa, leikeissä ja piirustuksissa. Yksi haastateltavista sanoi olevan yleistä, että lapsi toistaa piirustuksissaan ja leikeissään kotona nähtyjä ja opittuja tilanteita. Sen huomaaminen on mahdollista havainnoimalla lasten leikkiä. Yksi haastateltavista koki olevansa todella sensitiivinen havaitsemaan muutoksia lapsissa ja näkemään leikeissä esiin tulevia hälyttäviä merkkejä. Jos piirustuksissa näkyy jotain huomiota herättävää, haastateltava kysyy lapselta, mitä piirroksessa tapahtuu ja miksi.

Lapsi saattaa myös suoraan kertoa kotona tapahtuneesta kaltoinkohtelusta. Kaltoinkohtelu saattaa olla lapsen kohdistuvaa tai vanhempien välistä väkivaltaa.

H3 "Sit niitä pieniä merkkejä myös. Huomaa vaikka, jos lapsi on taiteellinen, et mitä aihepiirejä hänen kuvissaan alkaa esiintymään. Et se on aika yleistä."

H1 "Barbileikissä, mitä ne barbit toisilleen puhuu. Et sillä lail ihan saattaa puolest lauseestki sit napata sen, et hetkonen, miks toi isibarbi nyt tota äitibarbia retuuttaa tonne autoon."

H2 "Lapsi kertoo, että kotona oli äitin ja isän kanssa kovaa riitelyä ja isä yritti heittää lasta ja äitiä tavaralla."

6.2 Kaltoinkohtelun tunnistamisen haasteet

Tässä kappaleessa käydään läpi sitä, millaisia haasteita haastateltavat ovat kohdanneet kaltoinkohtelun tunnistamisessa päiväkodissa. Kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa koettiin haastateltavien mielestä vaikeaksi useammasta eri syystä. Suurimpina syinä oli kaltoinkohtelun muotoon liittyvät tekijät ja työntekijään liittyvät tekijät.

Haasteita aiheuttaa se, että kaikki kaltoinkohtelun muodot eivät jätä näkyviä fyysisiä jälkiä, joita voisi päiväkotiympäristössä huomata. Psykkisen pahoinpitelyn tunnistaminen koettiin selkeästi hankalimpana, koska se ei jätä fyysisiä jälkiä eikä sen aiheuttama oireilu tule esiin välttämättä saman tien. Vaikeaksi koettiin, varsinkin psyykkisen väkivallan kohdalla, rajan vetäminen siihen, mitä väkivalta on.

Haasteina nousi esiin myös vaikeus tunnistaa lapsen normaalia kehitystasonsa mukaista käyttäytymistä ja temperamenttia kaltoinkohtelun aiheuttamasta oireilusta.

H1 "No haastavint todennäkösesti on sitte sellasen kaltoinkohtelun tunnistaminen, mis lapsi joutuu henkisen väkivallan kohteeksi. Ne merkit ei yleensä tuu näkyviin heti vaan se on sellast pitkäkestosempaa se oireilu."

H2 "No on joskus vähän vaikeaa vetää se raja, et mitä se väkivalta sit on."

H3 "Vaikeampi on sitten se henkisen puolen ja se psyykkisen puolen tunnistaminen. Mutta kun lasten kanssa vähän aikaa tehdään töitä, niin kyllä sen lapsen kaltoinkohtelun myös sieltä näkee siitä, että lapsella on paha ja huono olla."

H2 "Mikä on normaali käytös tai epänormaali. Se on aina vaikea tunnistaa, kun se ei oo sun oma lapsi tietysti."

Työntekijään liittyvät haasteet olivat muun muassa se, että kaltoinkohtelu on asiana vaikea eikä siitä ole ikinä kiva puhua. Päiväkoti mielletään mukavana paikkana ja kaltoinkohtelun puheeksi ottaminen saattaa olla korkean kynnyksen takana. Yksi haastateltavista toi esiin myös kokemuksen puutteen ja sen, ettei kaikilla päiväkodin työntekijöillä välttämättä ole tietoa lapsen kaltoinkohtelusta ja tarvittavaa koulutusta sen tunnistamiseen. Yksi haastateltavista epäili, että monella saattaa olla ajatus, että jos ei itse tee asialle mitään, niin joku muu kuitenkin tekee. Tällä tavalla hän selitti, miksi joskus työntekijän on vaikea puuttua tilanteeseen.

H3 Kun päiväkotiki on aika positiivinen ja kiva maailma ja me ollaan onnellisia ja ilosia täällä. Ja sitkun me lähettään sinne tavallaan niin kun rajan toiselle puolelle niin on vaikeaa."

H3 "Mut jotain siinä on semmosta kokemattomuutta ja ammattillisuuteen vielä pitäas kasvaa vahvemmin siinä."

H3 "Ehkä siinä on se ajatus, et jos joku muu tekee et jos mä en tee."

H1 "Sillon kun ei ite nää mitä on tapahtunu, nii sillon ei voi tehdä mitään muut kun olettamuksii."

6.3 Toimintatavat kaltoinkohtelun ilmetessä

Tässä kappaleessa käydään läpi sitä, millaisia toimintatapoja päiväkodilla on käytössään siinä vaiheessa, kun epäily lapsen kaltoinkohtelusta ilmenee. Toimintatapoina tuli esille yhteisten pelisääntöjen tärkeys ja tilanteeseen puuttuminen.

Jokainen haastateltava piti tärkeimpänä toimintatapana kaltoinkohtelu epäilyn ilmetessä sitä, että asiasta puhuu toisen työntekijän kanssa. Asiasta puhuttiin yleensä työparin kanssa ja tarvittaessa asiasta keskusteltiin myös päiväkodin johtajan kanssa. Työparin kanssa asiasta puhuminen toi tilanteessa olijalle varmuutta ja rohkeutta, kun sai kuulla, onko työparille myös herännyt huoli lapsesta. Yksi haastateltavista toi esille sen, että keskustelun täytyy tapahtua kuitenkin vain oman ryhmän kesken, eikä hän itse puhuisi oman ryhmän lapsen tilanteesta toisen ryhmän työntekijöille.

H1 "Tääl puhutaan tosi avoimesti siitä, et jos herää minkäänlainen epäily et lapsella ei oo kaikki hyvin."

H1 "No yleensä mä konsultoin jotain mun tiimikaveria ... Ja me käydään läpi sitä, et ootsä huomannu jotain, mä oon huomannu tällästä. Ja sit me yleensä otetaan viel kolmaski ihminen siihen."

Jokainen haastateltava piti tärkeänä myös sitä, että päiväkodissa on jokaisella tiedossa toimintasuunnitelma, miten toimia tilanteessa, jossa epäilee lapsen kaltoinkohtelua. Tärkeänä pidettiin sitä, että päiväkodissa on helposti saatavilla ja näkyvillä tarvittavat yhteystiedot, joihin soittaa tai josta pyytää apua kaltoinkohtelu epäilyn herätessä. Yksi haastateltavista painotti sitä, että aina on joku paikka, mistä voi pyytää apua, jos omat tiedot ja taidot eivät riitä tilanteen selvittämiseen.

H2 "No me tiimeissä käydään ne käytännönasiat läpi. Aluks tietysti toimintakauden alussa käydään ne kaikki lapset läpi. Sillon tulee esille kaikki ne, jos vaikka perheen taustalla on sellasia juttuja."

H3 "Se, että on puhelunnumerot esillä ja tavallaan työntekijät tietää heti kuinka toimii."

H3 "Yksikössä täytyy olla selkeä, että kuinka toimitaan. Että missä kohti lasta ei anneta ja missä kohti lapsi annetaan ja missä kohti tehdään se ilmoitus."

H1 "Löytyy semmonen kansio. Et kyl ne toimintatavat on yhtenäisii mun mielest. Ja kehityspäivissä käydään semmosii vähä pinnal olevii asioit. Ja sen lisäksi meil on pedailtoja eli pedagogiikkailtoja ain tarpeen mukaan."

Jokaisessa haastattelussa tuli ilmi se, että jokainen päiväkodin työntekijä on lain velvoittamana ilmoitusvelvollinen ja jokaisen työntekijän on oltava valmis tekemään lastensuojeluilmoitus, jos tilanne sen vaatii. Parhaimpana tapana koettiin se, että lastensuojeluilmoituksen tekee työntekijä, joka huolen on huomannut ja hänen tukenaan voi olla päiväkodin johtaja.

H1 "Kyl jokainen päiväkodis työskentelevä on ilmoitusvelvollinen. ... Eli ihan sama olenko se minä lastentarhanopettaja vai onko se mun työpari lastenhoitaja vai onko se meidän ryhmän avustaja."

H3 "Mut kuka tekee lastensuojeluilmoituksen, niin itse olen huomannut sen parhaimpana, että esimies ja se työntekijä, joka on ollu siinä tilanteessa."

H1 "Lasun mä teen, siis lastensuojeluilmoituksen, mä teen heti jos mä huomaan, et lapsi tulee todella niinku kriisiytyneessä tilanteessa tänne tai vaikka vanhempi on humalassa tai jotain."

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla lapsen kaltoinkohtelun tunnistamista päiväkodissa, kaltoinkohtelun tunnistamisen haasteita sekä toimintatapoja, joita päiväkodilla on käytössään kaltoinkohteluepäilyn ilmetessä.

Jokaisella haastateltavalla oli pitkä työkokemus päiväkodissa työskentelystä tai jostain muusta päiväkotiin verrattavissa olevasta lasten ja nuorten kanssa tehtävästä työstä. Tämä vaikutti selvästi siihen, että kaikki haastateltavat olivat kohdanneet työssään tilanteita, joissa epäilivät lapsen kaltoinkohtelua.

Haastattelutulokset osoittivat, että haastateltavat olivat tietoisia kaltoinkohtelun eri muodoista ja niiden ilmenemistavoista. Haastateltavat kuvasivat yleisimmin näkyväksi

kaltoinkohtelun muodoksi laiminlyönnin, joka näkyi päiväkodin arjessa muun muassa lapsen likaisuutena ja jatkuvasti liian vähäisenä vaatetuksena. Haastateltavat tunsivat hyvin fyysisen pahoinpitelyn merkit, kuten mustelmat, ruhjeet ja kuhmut, mutta pitivät fyysisen pahoinpitelyn tapahtumista harvinaisempana kuin psyykkistä pahoinpitelyä ja laiminlyöntiä. Humpin ja Ellosen (2010, 67) tutkimuksen mukaan fyysinen pahoinpitely päiväkodeissa on vähentynyt, kun taas laiminlyönti on lisääntynyt. Laiminlyönnin sanotaan olevan erittäin haitallista ja jopa haitallisempaa kuin fyysinen pahoinpitely. Psyykkisen pahoinpitelyn kerrottiin näkyvän muun muassa lapsen käytöksen äkillisenä muutoksena, vetäytymisenä tai selittämättömänä itkuisuutena. Seksuaalisesta hyväksikäytöstä ei haastattelujen aikana puhuttu mainitsemisen jälkeen sanallakaan, ja seksuaalinen hyväksikäyttö on perheen sisällä Humpin ja Ellosen tekemän tutkimuksen mukaan harvinaista (Humppi & Ellonen 2010, 73).

Haastatteluissa tuli esille useita eri tekijöitä, jotka auttavat tunnistamaan lapsen kaltoinkohtelua ja puuttumaan siihen. Haastattelutulokset osoittivat, että kaltoinkohteluepäilystä keskusteltiin aina ensin tiimikaverin kanssa, ja jos huoli osoittautui oikeaksi, otettiin keskusteluun mukaan myös esimies. Kaltoinkohteluun puuttuminen koettiin helpommaksi, kun asiasta on samaa mieltä useampi kuin yksi henkilö. Tämä vastaa hyvin aikaisempia tutkimustuloksia aiheesta (Inkilä 2015, 55). Kaikki haastateltavat mainitsivat puuttumisen keinoksi puhua lapsen vanhemman kanssa mahdollisimman nopeasti kaltoinkohteluepäilyn herätessä. Keskustelutilanteessa tärkeänä pidettiin sitä, että keskustelu tapahtuu rauhallisessa ja turvallisessa tilanteessa ja, että asia otetaan päiväkodin työntekijän puolelta puheeksi asiallisesti.

Jokainen haastateltava piti pitkää työkokemusta merkittävänä apuna kaltoinkohtelun tunnistamisessa, joten vastavalmistuneella päiväkodin työntekijällä ajateltiin olevan tähän heikomat mahdollisuudet. Kaksi haastateltavista oli käynyt koulutuksissa, jotka käsittelivät lapsen kaltoinkohtelun varhaista tunnistamista ja puuttumista. Lisäkoulutuksia pidettiin pitkän työkokemuksen lisäksi erittäin merkittävänä apuna. Myös Paavilaisen ja Flinckin (2015, 18) tutkimus pitää koulutusta tärkeänä lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa.

Haastattelutulokset osoittivat, että on useita eri syitä, jotka vaikeuttavat kaltoinkohtelun tunnistamista ja siihen puuttumista. Syyksi mainittiin erityisesti psyykkisen pahoinpitelyn ja laiminlyönnin tunnistamisen hankaluus, koska nämä kaltoinkohtelun muodot eivät aiheuta lapselle fyysisiä vammoja. Paavilaisen (2007, 418-419) mukaan kaltoinkohtelun fyysiset muodot ovat helpommin tunnistettavissa kuin sen muut muodot. Jotta psyykinen pahoinpitely ja laiminlyönti olisi mahdollista tunnistaa, korostivat haastateltavat erityisesti lapsiryhmän hyvää tuntemista ja hyviä vuorovaikutusvälejä lasten vanhempien kanssa. Haastattelutulokset osoittivat, että päiväkodin työntekijät tunnistivat lapsen kaltoinkohtelua lapsen oman käytöksen

lisäksi myös vanhempien käytöksestä tuonti- ja hakutilanteissa. Varhaiskasvattajien ja vanhempien väliset päivittäiset kohtaamiset ovat tärkeitä hetkiä lapsen hyvinvoinnin edistämisessä.

Vaikka lapsen kaltoinkohtelu oli jokaiselle haastateltavalle tiedossa oleva aihe, tuli esille, että lapsen kaltoinkohtelu on päiväkodeissa usein vaiettu asia. Kaksi haastateltavista piti kaltoinkohtelusta puhumista vaikeana aiheen arkaluontoisuuden takia. Haastateltavat toivat esille, ettei ole helppo puhua asiasta, jossa on kyse lapsen ja perheen yksityiselämästä. Ajatusta siitä, että aihe on päiväkodeissa vaiettu, vahvisti myös se, että haastateltavien löytäminen opinnäytetyön tekoprosessin alkuvaiheessa oli todella haastavaa. Tämä oli syynä myös siihen, että tutkimusaineisto jäi toivottua pienemmäksi. Tästä huolimatta opinnäytetyö kuvaa onnistuneesti näiden haastateltujen henkilöiden kokemuksia lapsen kaltoinkohtelusta.

Puhuttaessa toimintatavoista yksi haastateltavista mainitsi, että päiväkodissa on kansio lapsen kaltoinkohtelusta, mutta hän ei ollut ikinä katsonut sitä. Tähän syynä oli se, että haastateltava koki hänellä jo olevan todella laajasti tietoa aiheesta. Päiväkodeissa kuitenkin tulisi olla toimintamalli, jonka mukaan toimitaan kaltoinkohteluopäilyn ilmetessä. Koska jokaisella varhaiskasvattajalla ei ole pitkää työkokemusta tai laajaa tietoa aiheesta, olisi toimintamalli erittäin tärkeä. Inkilän (2015, 59-60) tutkimuksessa tuli esille, että lapsen kaltoinkohtelua koskevan kirjallisten toimintamallin puuttuminen saattaa aiheuttaa, että kaltoinkohteluun puuttuminen hidastuu tai jää kokonaan tekemättä. Vaarana oli myös se, että kaltoinkohteluopäily jää vain yhden työntekijän tai työpaikan tietoon, eikä siitä näin ollen tehdä lastensuojeluilmoitusta tai muita toimenpiteitä.

Lapsen kaltoinkohtelua on tutkittu aiemmin paljon, mutta tutkimus kohdistuen erityisesti päiväkotiin on vähäistä. Päiväkoti tekee huomattavan paljon vähemmän lastensuojeluilmoituksia verrattuna esimerkiksi kouluun (Hiekkavuo 2017, 57). Humpin ja Ellosen (2010, 72-73) lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimuksessa on ilmennyt, että päiväkodeissa lastensuojeluilmoitus jää usein tekemättä, koska varhaiskasvattajat pelkäävät, mitä lapselle tapahtuu ilmoituksen jälkeen. Pelon pohjana oli epätietoisuus siitä, mitä lastensuojelu on ja miten se vaikuttaa lapseen sekä hänen perheeseensä. Päiväkodeissa ei ole varsinaista sosiaalityön ammattilaista, kun taas kouluissa on usein kuraattori, joka usein puuttuu kaltoinkohteluun. Tämän lisäksi erityisesti psyykkiseen pahoinpitelyyn puututtiin päiväkodeissa usein vain päiväkodin sisäisillä toimilla, jolloin lastensuojeluilmoitusta eikä rikosilmoitusta luonnollisestikaan tehty. (Humppi & Ellonen 2010, 73-76.) Myös haastatteluissa tuli ilmi, että varsinkin lapsen laiminlyöntiin saatetaan puuttua vain päiväkodin sisäisillä toimilla. Haastateltavat mainitsivat, että usein pelkkä huomautus ja vanhempien kanssa keskustelu riittää korjaamaan tilanteen.

7.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tästä opinnäytetyöstä on pyritty tekemään eettisesti hyvä tutkimus noudattamalla hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tekemä ohjeistus "Hyvä tieteellinen käytäntö" määrittelee tutkimuseettikan tarkoittavan muun muassa huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen teossa, avoimuutta tutkimustulosten tarkastelussa sekä eettistä tiedonhankintaa. (Vilkkä 2005, 30; Tuomi & Sarajärvi 2018, 150-151.) Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös lähdeviittausten hallitseminen sekä tutkimuslupien ja muiden lupien hankinta (Kananen 2017, 190). Tätä opinnäytetyötä tehdessä eettisiä päätöksiä pohdittiin koko opinnäytetyön tekoprosessin ajan. Opinnäytetyötä varten anottiin Helsingin kaupungilta tutkimuslupaa (Liite 1), joka oikeuttaa tämän tutkimuksen tekoon. Opinnäytetyö on tehty huolellisesti ja tarkasti ja muita lapsen kaltoinkohteluun liittyviä tutkimuksia on tarkasteltu kriittisesti ja niitä kunnioittaen.

Tutkimusaineisto kerättiin haastatteluilla, jotka olivat haastateltaville täysin vapaaehtoisia. Haastatteluista tiedotettiin haastateltaville etukäteen ja heillä oli oikeus kieltäytyä haastattelusta tai keskeyttää se missä vaiheessa tahansa. Haastatteluista saatu tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla äärimmäisellä tarkkuudella. Tutkimusaineistoa ei muutettu mihinkään suuntaan ja sitä analysoitiin objektiivisesti. Tutkimuksen eettisyydestä kertoo myös se, miten aineistoa käsitellään tutkimuksen aikana ja miten haastateltaville kerrotaan tästä. Nämä asiat ovat erittäin tärkeä käydä läpi haastateltavien kanssa ja näin ollen välttää eettisen pulman siitä, onko oikein tehdä tämänlainen tutkimus. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 132-133.) Tässä opinnäytetyössä ei käsitelty henkilötietoja eikä muitakaan tunnistetietoja. Tämä asia käytiin läpi jokaisen haastateltavan kanssa ennen haastattelun alkua, jotta jokainen ymmärsi asian. Haastateltavat allekirjoittivat ennen haastattelun alkua suostumuslomakkeen, jossa vakuuttivat ymmärtävänsä asian. Tutkimusaineisto säilytettiin huolellisesti ja materiaalit tuhoettiin heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Laadulliselle tutkimukselle on määritelty luotettavuuskriteerit, jotka määrittelevät sen, onko tutkimus luotettava. Laadullisen tutkimuksen tulee olla hyvin dokumentoitu, jolloin muullakin kuin tutkijalla itsellään on mahdollisuus päästä samaan lopputulokseen. Tutkittavaa ilmiötä täytyy myös kuvata tarkasti, jotta se tulee selkeästi ilmi lukijalle ja mahdolliselle jatkotutkijalle. (Kananen 2015, 352-354.) Tätä opinnäytetyötä tehdessä on kuvattu mahdollisimman tarkasti ja huolellisesti tutkimuksen tekoprosessi. Sen sijaan opinnäytetyön tekoprosessi venyi oletettua pidemmäksi, mikä osaltaan saattaa vähentää tutkimuksen luotettavuutta. Haastatteluaineistot kuitenkin dokumentoitiin ja litteroitiin lyhyellä aikavälillä, jolloin luotettavuus ei kärsinyt haastatteluaineistojen kohdalla.

Haastattelun luotettavuutta aineistonkeruun menetelmänä saattaa heikentää se, että haastateltavat saattavat antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206). Varsinkin tässä tilanteessa, kun tutkimus käsittelee lapsen kaltoinkohtelua, voi

haastattelun luotettavuus kärsii aiheen aron luonteen takia. Haastattelutilanteissa painotettiin sitä, ettei haastatteluissa haeta tietoja yksittäisistä lapsitapauksista, jotka rikkovat varhaiskasvattajilla olevaa vaitiolovelvollisuutta lapsen ja perheen asioista. Tilanteista ja epäilyistä puhuttiin vain yleisellä tasolla ilman minkäänlaisia tunnistetietoja, jolloin voisi olettaa, ettei aiheen arkaluontoisuus vaikuttanut haastateltavien vastauksiin. Haastattelukysymykset myös suunniteltiin niin, että ne olivat selkeitä ja mahdollisimman helppoja ymmärtää. Näin haastattelut sujuivat hyvin eikä väärinymmärryksiä tullut.

7.2 Jatkokehittäminen

Lapsen kaltoinkohtelua on tutkittu paljon, mutta erityisesti päiväkotien näkökulmasta vain vähän ja nämä tutkimukset eivät ole olleet kovin laajoja. Koska aihe on tärkeä, olisi sitä hyvä tutkia laajemmin ottaen mukaan useita varhaiskasvattajia useista eri päiväkodeista. Näin saisi luotettavamman tutkimustuloksen siitä, miten päiväkodin työntekijät tunnistavat kaltoinkohtelua. Olisi myös tärkeä saada päiväkoteihin yhtenevät toimintatavat, joita voitaisiin hyödyntää lapsen kaltoinkohteluepäilyn ilmetessä.

Lähteet

Painetut

- Bardy, M. & Heino, T. 2014. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13-42.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2012. Huoli puheeksi - opas varhaista dialogeista. Stakes oppaita 60. 8. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Eskonen, I. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana - Miten ja mitä lapset kertovat terapeutissa ryhmissä perheväkivallasta? Väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere.
- Hiekkavuo, A. 2017. Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2016. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 4/2017.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa - katkaise väkivallan kierre. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Humppi, S. & Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Inkilä, J. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen ja varhaisen puuttumisen moniammatillista yhteistyötä kuvaileva malli. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö.
- Joki-Erkkilä, M., Jaarto, M. & Sumia, M. 2012. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 131-153.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat - pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 125-130.
- Paavilainen, E. 1998. Lasten kaltoinkohtelu perheessä: Perheen toiminta ja yhteistyö perhettä hoitavan terveydenhoitajan kanssa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, hoitotieteen laitos.
- Paavilainen, E. 2007. Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Teoksessa Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 416-420.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voima sanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

- Räsänen, E. & Moilanen, I. 2004. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Teoksessa Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. 3. painos. Helsinki: Duodecim, 90-99.
- Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim.
- Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 76-98.
- Taskinen, S. (toim.) 2003. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes oppaita 55. Saarijärvi: Stakes.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Tupola, S., Kivitie-Kallio, S., Kallio, P. & Söderholm A. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpity. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Duodecim, 99-110.
- Viitasaari, L. 2003. Lasten kokema perheväkivalta päivähoidon haasteena. Teoksessa Paavilainen, E. & Pösö, T. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY, 103-117.
- Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Sähköiset
- Krug E, Dahlberg L, Mercy J, Zwi A & Lozano R. 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Viitattu 26.1.2019 http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf
- Lastensuojelulaki 2007/417. Viitattu 1.11.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- Maailman terveysjärjestö WHO. 2006. Preventing Child Maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Viitattu 15.1.2017. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/1/9241594365_eng.pdf
- Nelimarkka, S. 2018. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen varhaiskasvatuksessa. Pro gradu - tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, hoitotieteen laitos. Viitattu 26.1.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20180557/urn_nbn_fi_uef-20180557.pdf
- Paavilainen, E. & Flinck, A. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Viitattu 26.1.2019. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/kaltoinkohtelu-hs.pdf>
- Rikos- ja pakkokeinotilasto 15 2017. 2018. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 10.10.2018. http://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 12.11.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- THL. 2018a. Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti: 17/2018. Viitattu 10.10.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018052524627>

THL. 2018b. Varhaiskasvatus 2017. Tilastoraportti: 32/2018. Viitattu 10.10.2018.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018100937865>

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki pelkistämisestä	16
Taulukko 2: Esimerkki alaluokan muodostumisesta	16
Taulukko 3: Esimerkki pääluokan muodostumisesta	17

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupahakemus.....	31
Liite 2: Tiedote	33
Liite 3: Suostumuslomake	34
Liite 4: Haastattelukysymykset.....	35

Liite 1: Tutkimuslupahakemus

Helsingin kaupunki OPETUSVIRASTO		TUTKIMUSLUPAHAKEMUS	
TUTKIJA	Nimi Hanna Montonen		
	Tutkimuslaitos, oppilaitos tai muu yhteisö Laurea-ammattikorkeakoulu Otaniemi		
TUTKIMUKSEN OHJAAJA	Koulutus / ammatti opiskelija		
	Nimi Mirva Alapokela ja Tuula Saarnio		
	Toimipaikka ja osoite Laurea-ammattikorkeakoulu Otaniemi		Puhelin
	Sähköpostiosoite mirva.alapokela@laurea.fi , tuula.saarnio@laurea.fi		
TUTKIMUS	Oppiarvo ja ammatti opettaja		
	Tutkimuksen nimi Lapsen kattoin kohtelun tunnistaminen päiväkodissa		
	Tutkimuksen taso		
	Väitöskirja ☐ Licensiaattityö ☐ Pro gradu ☐ Ammatillinen opinnäytetyö ☒		
	Muu opinnäytetyö ☐ Muu, mikä? ☐		
	Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/tutkimuslaitoksessa 19.1.2018		
	Lyhyt yhteenveto tutkimussuunnitelmasta Opinnäytetyöni käsittelee lapsen kattoin kohtelun tunnistamista päiväkodissa. Tavoitteena on haastattelujen avulla selvittää, miten päiväkodin henkilökunta tunnistaa lapsen kattoin kohtelua ja mitä haasteita siihen liittyy. Tämä on laadullinen tutkimus, tutkimustapana käytän haastatteluja ja aineiston analysoin sisällönanalyysillä.		
	Tutkimustapa / -menetelmä		
	Kysely ☐ Haastattelu ☒ Asiakirja- / tilastoanalyysi ☐ Koeasetelma ☐		
	Havainnointi ☐ miten havainnoidaan		
Muu, mikä ☐			
Käsitelläänkö tutkimuksessa henkilötietoja kyllä ☐ ei ☒			
Tutkimuksen kohdeyksiköt opetustoimessa haastattelu neuv Viisi eri päiväkotia. Valitaan tutkimusluvun hyväksynnän jälkeen.			
Onko tutkimusyhteistyöstä neuvoteltu etukäteen kohdeyksiköiden kanssa			
kyllä ☐ päivämäärä ja henkilön nimi, kenen kanssa on neuvoteltu			
ei ☒			

	Otoksen koko Yksi päiväkodin työntekijä viidestä eri päiväkodista, ex 5.
	Aineiston keruu-aika Aikaa 02/2018 Päättyy 03/2018 Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 30.4.2018
SITOUKUKSET JA ALLEKIRJOITUKSET	Sitoudun siihen etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus eikä luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille. Tutkijana olen tietoinen lainsäädännön, erityisesti henkilötietolain henkilötietojen käsittelylle asettamista vaatimuksista sekä vastuustani tietojen lainmukaisesta käsittelystä. Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on neuvoa, ohjata ja valvoa henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojavaltuutetun toimisto on antanut muun muassa ohjeet "Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta" ja Henkilötietojen käsittely suostumuksen perusteella". Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta opetusviraston tieto- ja ennakointipalvelut -yksikköön, osoite: PL 3000, 00099 Helsingin kaupunki
(Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja)	Paikka ja päivämäärä Helsinki 26.1.2018 Tutkijan allekirjoitus
	Paikka ja päivämäärä Muiden salassa pidettäviä tietoja käsittelevien henkilöiden allekirjoitukset
PUOLTO	Puollan hakemusta ☒ En puolla hakemusta ☐ Paikka ja päivämäärä HELSINKI 2.2. 2019 Allekirjoitus Selvennys MIKKO MÄKELÄ Virka-asema KEHITTÄMISEN TUUR PÄÄLLIKÖ
PÄÄTÖS	Paikka ja päätöspäivämäärä HELSINKI 7.3. 2018 Päätäjän allekirjoitus Selvennys VARHAISKASVATUS OASTAJA Virka-asema SATU JÄRVENKALLAS Päätös antaa mahdollisuuden tutkimusaineiston keräämiselle ajalla: _____ Päätös ei anna oikeutta saada tietoja Helsingin kaupungin asiakirja- ja rekisteriaineistosta. Tämä päätös ei edellytä Helsingin opetusvirastoa osallistumaan tutkimuksen kustannuksiin.
LIITTEET	Liitteenä opinnäytetyösuunnitelmani, jonka viimeisellä sivulla on alustava haastattelurunko päiväkodeille.

Liite 2: Tiedote

Tiedote opinnäytetyöstä

Hei,

opiskelen sosionomiksi lastentarhanopettajan pätevyydellä Laurea-ammattikorkeakoulussa Otaniemessä. Teen tällä hetkellä tutkintooni kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aiheena on ”Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa”. Tavoitteeni on selvittää, miten päiväkodin työntekijät tunnistavat lapsen kotona tapahtuvaa kaltoinkohtelua, mitä haasteita kaltoinkohtelun tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyy sekä mitä toimintatapoja päiväkodilla on käytössään kaltoinkohteluepäilyn herätessä. Tarkoitukseni ei ole etsiä yksittäisiä kaltoinkohtelutapauksia, vaan saada opinnäytetyöhöni ajatuksia ja kokemuksia aiheesta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tehdä lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen päiväkodissa helpommaksi.

Toivoisin, että päiväkodissanne olisi työntekijöitä, jotka olisivat kiinnostuneita osallistumaan yksilöhaastatteluun opinnäytetyöhöni liittyen. Toivon saavani 5 haastateltavaa. Kukin haastattelu kestää noin 30 minuuttia ja haastattelut nauhoitetaan. Haastateltavien nimiä, työpaikkaa eikä muitakaan tunnistetietoja tulla julkaisemaan opinnäytetyössäni. Käsittelen haastattelumateriaalia luottamuksellisesti ja hävitän haastattelunauhoitukset ja litterointiaineistot opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

Kiitos jo etukäteen!

Lisätietoa opinnäytetyöstä:

Hanna Montonen

Liite 3: Suostumuslomake

Suostumuslomake

Opinnäytetyö lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisesta päiväkodissa

Minua on pyydetty osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun koskien lapsen kaltoinkohtelun tunnistamista päiväkodissa. Olen tietoinen opinnäytetyön aiheesta sekä sen tarkoituksesta ja tavoitteista.

Allekirjoittamalla tämän suostumuslomakkeen annan luvan haastattelun nauhoitukseen ja haastatteluni tuloksien käyttämiseen opinnäytetyössä kuitenkin niin, ettei henkilöllisyyteni tai muut tunnistetiedot tule esille missään vaiheessa. Osallistun haastatteluun vapaaehtoisesti ja tiedostan, että minulla on oikeus keskeyttää tai perua haastattelu missä vaiheessa tahansa.

Haastateltavan nimi

Päiväys

Paikka

Allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

Nimenselvennys

Päiväys

Paikka

Liite 4: Haastattelukysymykset

1. Minkälaisia lapsen kaltoinkohtelutapauksia sinulle on tullut vastaan työssäsi päiväkodissa? Esimerkiksi hoidon laiminlyöntiä, fyysisen pahoinpitelyn merkkejä jne.
2. Millaisia haasteita koet lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa?
3. Minkä koet auttavan sinua tunnistamaan lapsen kaltoinkohtelua?
4. Miten toimisit tilanteessa, jossa epäilet lapsen kaltoinkohtelua? Kuka tekee lastensuojeluilmoituksen, jos sellaiseen on aihetta?
5. Miten olette työyhteisösi kanssa käyneet läpi lapsen kaltoinkohtelua ja siihen liittyviä toimintatapoja? Minkälaisia toimintatapoja teillä on käytössä?